

Anthologie van 300x
HONDERD WOORDEN

DIRK-JAN
STOPPELENBURG

Anthologie van 300x
HONDERD WOORDEN

PROKOPIOS

2024

Omslagillustratie: *Levi*, uit "12 Tribes of Israel", 1973 © Salvador Dalí.

Fundació Gala-Salvador Dalí / Bildupphovsrätt, Stockholm, 2024

Foto auteur © Claire Witteveen

PROKOPIOS BOOKS

www.prokopiosbooks.com

info@prokopiosbooks.com

Druk en distributie in Nederland door Brave New Books, het print-on-demand platform van Singel Uitgeverijen in samenwerking met bol.com

Verschijningsdatum: 22 mei 2024

Copyright © D.J. Stoppenburg, MMXXIV

Copyright © Prokopios Books, 2024

ISBN 978 94 6501 614 6

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor mijn vader,
Thijs Stoppelenburg*

K R A A M B E D

Zaltbommel 1861. Duitse Neef is op bezoek bij zijn tante Sophie. Tante Sophie is Sophie Philips en in deze patriciërvilla in Zaltbommel zal dertien jaar later kleinzoon Anton geboren worden, oprichter van electronicareus Philips.

Neef is bij zijn Nederlandse familie in Zaltbommel om te werken aan zijn ambitieuze Boek der Boeken, zijn Opus Magnum. De Philips'en steunen hem met kost, logies, niet zelden een financiële toelage en tegengas tijdens politiek debat aan de keukentafel.

Deze neef van de familie Philips is Karl Marx en zijn boekproject is Das Kapital.

Dat huis in Zaltbommel was een kraambled voor kapitalisme èn communisme.

C₂₁H₂₃NO₅ VAN BAYER

Het opioïde preparaat diacetylmorfine (C₂₁H₂₃NO₅) werd in 1898 op de markt gebracht door het Duitse farmaceutische bedrijf Bayer. Het was receptvrij te koop bij de apotheek.

Zij hadden een krachtige merknaam bedacht, zinspelend in de richting van woorden als heldhaftig, groots en machtig. Het preparaat was onmiddellijk een groot commercieel succes, “wederom een wondermiddel van de moderne wetenschap!” Vooral bij longaandoeningen als bronchitis, astma en tuberculose werd het veelvuldig voorgeschreven.

Bayer had het preparaat aanvankelijk ontwikkeld als niet-verslavend alternatief voor morfine. Pas rond 1920 besepte de medische wereld geschokt dat Bayer het diametraal tegenovergestelde bereikt had.

Dat preparaat, was *heroïne*.

MATROESJKA

Als hij op zijn eerste werkdag zijn nieuwe kantoor binnenloopt, ziet de nieuwe algemeen directeur op zijn verder lege bureau een Russische *matroesjka* pop staan.

Gefascineerd, met een bijna hypnotische onontkoombaarheid begint hij de serie in elkaar passende poppen te openen. Rond het zevende- en kleinste poppetje in de kern zit een papiertje gewikkeld. Het is een handgeschreven welkomstboodschap van de voorzitter. Er staat:

“Als wij mensen aannemen die kleiner zijn dan wij zelf, worden wij uiteindelijk een bedrijf van dwergen, maar als wij altijd mensen aannemen die groter zijn dan wij zelf, worden wij uiteindelijk een bedrijf van reuzen.”

ACTIVISTISCH

Activistische aandeelhouder is een veelgehoorde term de laatste jaren. Denk aan Unilever, Bayer en Ericsson.

De bijna tautologische term heeft een negatieve connotatie, hetgeen op zijn minst opmerkelijk is.

“Activistische aandeelhouders” bemoeien zich met het bedrijf waarvan zij deeleigenaar zijn. Zij stellen eisen. Eisen inspraak. Eisen verandering en verbetering. Wagen het zelfs vergenoegzame bestuurslieden tegen te spreken. Eigenlijk de normaalste zaak van de wereld toch, voor een eigenaar?

Wij moeten daarom af van de term “activistische aandeelhouders” en hen voortaan gewoon “betrokken eigenaren” noemen. Die institutionele beleggers, daarentegen, zwijgzaam en afwezig, kunnen wat mij betreft voortaan verder als *lethargische aandeelhouders*.

RALPH LIFSCHITZ

Ralph Lifschitz werd op 14 oktober 1939 geboren in een arme joodse familie in de Bronx.

Ralph verafgoodde de gepriviliegeerde WASP way-of-life van Upper East Side, Hamptons, Ivy League en New England. Een vergulde lifestyle met zelfs een eigen kledingstijl: preppy, die beroemde ontspannen look van bijvoorbeeld JFK.

Eind jaren zestig startte Ralph zijn eigen preppy modemerck. Als logo koos hij een polospeler op een paard. Zijn achternaam had hij intussen al veranderd. Ralph heette voortaan Lauren.

Het succes dat volgde was een ultiem staaltje toe-eigening: Ralph werd uiteindelijk hét symbool van de lifestyle waaraan hij zelf altijd geaspireerd had.

MINDER

Duurzaamheid is hét thema van onze tijd. Het sleutelwoord in ultiem duurzaamheidsstreven hoor ik echter te zelden: *minder*

Het paradigma hyperconsumptie zit diepgeworteld in de gemiddelde Nederlander (om de haverklap nieuwe meubeltjes van Ikea en nieuwe kledingstukken van H&M). Wij lijken vooral te hopen op een toekomst van *duurzame hyperconsumptie*. Fundamenteel tegenstrijdig.

Om een duurzame levensstijl te visualiseren, denk de gemiddelde Nederlander rond het jaar 1900. Onze overgrootouders. Hun meubels waren waanzinnig duur maar van hoge kwaliteit, kleding idem. Reizen? Dat deden zij bij hoge uitzondering en niet heel ver weg.

De sleutel naar duurzaamheid is radicale versobering.
Niet populair.

ONTBODEN TEN PALEIZE

In 1986 werd bekend dat Willem-Alexander geschiedenis zou gaan studeren in Leiden. Het hof was in stilte op zoek naar gepaste huisgenoten voor de kroonprins. Het gonsde van de geruchten op studentensociëteit Minerva.

De hooghartige Frans-Otto was een van de uitverkorenen die een prestigieuze brief van Huis ten Bosch op zijn deurmat vond, *een uitnodiging tot nadere kennismaking*. Zelfingenomen vertelde hij het iedereen.

Toen Frans-Otto zijn brief aan de poort van het paleis presenteerde, zei de marechaussee-van-dienst smalend: “Ik denk dat iemand een grapje met U heeft uitgehaald”.

Achter zijn rug werd gegniffeld. Frans-Otto vertoonde zich maandenlang niet op sociëteit.

HARALD BLÅTAND

Harald Blåtand was midden tiende eeuw de machtige vikingkoning van Denemarken en Noorwegen, het eerste verenigde Scandinavische koninkrijk. Harald was de Grote Verbinder. Hij had de Scandinavische volkeren eerst met elkaar verbonden en daarna, door de invoering van het Christendom, met Europa.

Duizend jaar later. Eind jaren negentig. In de Zweedse universiteitsstad Lund ontwikkelt het elektronicaconcern Ericsson het baanbrekende protocol IEEE.802.15.1 waarmee elektronische apparatuur draadloos aan elkaar verbonden kan worden.

De innovatie krijgt een hoekig logo bestaand uit twee runentekens: H en B , oftewel H en B, Harald Blåtand's initialen. De merknaam van het protocol werd Blåtand in het Engels: *Bluetooth*.

NEDMINBUITZAK

In Oezbekistan kwam ik voor het eerst in contact met lettergreepwoorden, een manier van afkorten die heel gebruikelijk was in de voormalige Sovjet-Unie. Zo werd het Oezbeekse ministerie van Groenten en Fruit afgekort met het bijna onuitspreekbare lettergreepwoord Uzplodovoshvinprom.

Lettergreepwoorden worden samengesteld uit de eerste lettergrepen van de groep woorden die ze willen afkorten. In het Nederlands bijvoorbeeld Horeca en Benelux.

Het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken, momenteel officieel afgekort als BZ, zou als lettergreepwoord Nedminbuitzak worden, hetgeen verbazingwekkend lekker in de mond ligt. Verder zouden wij ook de ministeries Nedminecozak en Nedmindef hebben.

Wees eerlijk, dat klinkt toch verrukkelijk.

EEN PROTESTANT INSTRUMENT

Het instrument werd in 1925 uitgevonden door Thor Bjørklund, een timmerman uit het lutherse Noorwegen. Het was een perfecte belichaming van diepgewortelde protestante waarden als zuinigheid en matiging.

Noorse consumenten zagen het nut ervan onmiddellijk in en het instrument verspreidde zich met grote snelheid naar ook de andere protestante landen in Scandinavië en daarvandaan naar Nederland, Duitsland en Zwitserland.

In het katholieke zuiden van Europa daarentegen, was het innovatieve instrument, een daar enigszins bevreemdende outillage, geen succes. In Frankrijk bijvoorbeeld, bleef men gewoon een mes gebruiken.

De Noorse bedenker noemde zijn instrument *Ostehøvel*. In Nederland noemen wij het een kaasschaaf.

KONKORDSKI

Met veel ideologische bombarie presenteerde de Sovjet-Unie op 3 juni 1973, tijdens de Parijse Luchtvaartshow op Le Bourget, een hypermodern, supersonisch passagiersvliegtuig: de Toepolev Tu-144.

Het toestel leek sprekend op de Brits-Franse Concorde en kreeg onmiddellijk de ironische bijnaam *Konkordski*. Om half vier 's middags, tijdens zijn eerste demonstratievlucht, stortte de Toepolev neer. In 1978 crashte er weer een. Einde oefening voor de Konkordski, na maar vijfenvijftig reguliere passagiersvluchten.

Begin jaren tachtig werd bekend dat de ontwerpers van de Concorde wisten dat zij bespioneerd werden door de Sovjets. Zij hadden daarom subtiele, maar cruciale, fouten aangebracht in de blauwdrukken.

E E N D R A C H T

Philips was een patriarch van de oude stempel: donkerblauw kapitalisme gecombineerd met een vaderlijke welwillendheid richting zijn werknemers. Voor de arbeiders werden huizen en zelfs hele wijken gebouwd, een studiefonds opgericht, evenals sportclub PSV.

Philips richtte in 1919 ook een winkelketen op waar de arbeiders goedkoop hun dagelijkse boodschappen konden doen: de Philips Coöperatieve Verbruiksvereniging en Broodbakkerij, vanaf 1931 verder onder de naam: Eendracht, Toewijding, Overleg en Samenwerking.

In 1973 kocht Albert Heijn de kruideniersketen van Philips en rolde hem vervolgens als drogisterijketen uit over heel Nederland. Zo werd het een alom herkenbaar deel van de Nederlandse winkelstraat: de Etos.

TRUTH WILL OUT

Achter ieder groot fortuin schuilt een misdaad. Een welbekende quote die Mario Puzzo (van de Godfather) toeschreef aan Balzac. Enigszins kort door de bocht. Wat Balzac in werkelijkheid schreef, was nog veel interessanter:

Het geheim achter ieder groot fortuin is een verborgen, perfect uitgevoerde misdaad.

Voorbeelden hiervan zijn ons onbekend, dat zit tenslotte ingekapseld in het woord verborgen. Daarentegen vermoedens te over. Onroerend goedfortuinen: verborgen corruptie. Modefortuinen: verborgen uitbuiting. Oliefortuinen: verborgen milieuvernietiging. Enzovoort.

Juist dat verborgen is intrigerend, want niets blijft uiteindelijk verborgen. De Panama Papers, Mossack-Fonseca, Wikileaks, klokkenluiders Snowden en Manning. Bijeffecten van de informatierevolutie.

Truth will out. (Shakespeare)

IK ROL

Assar Gabriëlsson was als ingenieur werkzaam bij de Zweedse kogellagerfabrikant SKF en Gustav Larson was verbonden aan de Koninklijke Technische Universiteit van Stockholm.

In 1924 besloten de heren om hun ideeën en energieën te bundelen en het eerste Zweedse automobiel te construeren. Een degelijke en robuuste auto moest het worden, specifiek ontworpen om Zweedse landswegen en -winters te kunnen weerstaan. In 1927 rolde hun eerste glimmende automobiel de fabriek uit.

De bescheiden ingenieurs hadden een bijzondere merknaam bedacht voor hun auto en ontspruitende bedrijf. Niet hun eigen achternamen, zoals gebruikelijk onder onbeschroomde ondernemers, maar *ik rol* in het latijn: Volvo.

KAKIKLEURIGE BROEK

De Spaans-Amerikaanse Oorlog op de Filipijnen in 1898 was een keerpunt in de geschiedenis van militaire kledij. Rode en blauwe wollen uniformbroeken (warm!) werden door zowel Spaanse- als Amerikaanse soldaten ingeruild voor lokale kakikleurige katoenbroeken. Prettige bijkomstigheid: zij vielen minder op in het veld.

Toen de Amerikanen weer thuiskwamen bleven zij hun comfortabele broeken dragen, zelfs privé. Een modetrend was geboren. Meer dan honderd jaar later is deze katoenen broek een standaard kledingstuk in de mannelijke kledingkast. Ook in Nederland.

Deze kakikleurige militaire broeken op de Filipijnen werden gemaakt door Chinese kleermakers. Vandaar de naam: *Chino*, Chinees in het Spaans.

AMBTSTERMIJN

De toelagenaffaire was een ongekend onsmakelijk schandaal: onrecht, onmacht, racistische ondertonen en institutionele discriminatie.

Rutte III struikelde erover. Premier Rutte voelde zich “ultiem verantwoordelijk”. In de meeste landen was hij uitgezwaaid naar een baan bij de EU of Wereldbank. Nieuwe verkiezingen brachten ons echter een staaltje grensverleggende schaamteloosheid: Rutte IV.

Het compensatietraject van de toelagen-slachtoffers werd een voortzetting van het trauma. Daarentegen verloopt de terugbetaling van de zeven miljard Box 3 spaartaks, aan Rutte’s achterban, voortvarend.

De ambtstermijn van een Nederlandse minister-president zou tot maximaal acht jaar gelimiteerd moeten worden, ongeacht aantal regeringen. Rutte zit al vier jaar te lang.

NATHURAM GODSE

Ramachandra Vinayak Godse werd in 1910 geboren in het stadje Baramati in Brits-India.

Zijn ouders wisten met zekerheid dat er een vloek rustte op de familie: al drie kinderen hadden zij verloren, alle drie jongetjes.

Toen Ramachandra geboren werd, voedden zijn ouders hem daarom op als meisje. Hij kreeg zelfs een traditionele neusing, een *nath*. Vandaar zijn roepnaam Nathuram, letterlijk: Ram met de neusing. Pas toen een jonger broertje geboren werd, mocht Nathuram verder door het leven als jongetje.

Op 30 januari 1948 maakte Nathuram, intussen een radicale Hindoe-nationalist, met drie pistoolschoten een einde aan het leven van Mahatma Gandhi.

BALTHASAR GRACIAN

Een vriend gaf mij als afstudeercadeautje het obscure boek *Oráculo Manual y Arte de Prudencia* van Balthasar Gracián, in Nederlandse vertaling van Athenaeum. “Hier ga jij in je carrière veel aan hebben”, zei hij erbij.

Balthasar Gracián was een 17e-eeuwse Spaanse jezuïet en het *Handorakel* bevat zijn tweehonderd leefregels. Korte adviezen die maar één doel hebben: hoe te ageren in politiek complexe situaties. Niet voor ego of eigen gewin, maar om goed te doen voor de organisatie en mensen.

Balthasar Gracián is het antiserum voor Machiavelli. Machiavelli is de machtsfilosoof van de bad guys, Gracián die van de good guys.

B A R A Q A

Damascus, mei 1988. Het Palestijnse vluchtelingenkamp *Baraqa*. De mannen van de familie zitten verzameld op het platte dak, onder de sterrenhemel. Argileh, koffie met kardemom en thee uit een samowaar. Kalasjnikovs leunen tegen de balustrade.

Het gaat als altijd over Palestina. De mannen zijn lid van PFLP en lamenteren Abu Jihad, hun leider die recentelijk werd vermoord door Mossad. Toch zijn de discussies tolerant: mijn Israël-vriendelijke opinies ontmoeten verdraagzaamheid en geduldige uitleg.

Plotseling kijkt iemand op zijn horloge, roept iets in het Arabisch en haasten wij ons naar beneden. De Europacupfinale tussen PSV en Benfica gaat zo beginnen op televisie!

ZIJN TWEEDE MILJOEN

Eindhoven, eind jaren zeventig: een late vrijdagmiddag, mijn vader komt thuis na een lange, drukke week op de zaak.

Pa is blij, uitgelaten zelfs. Hij roept ons bij elkaar in de huiskamer. Witte fresia's en chocolade voor mijn moeder, een fles bubbel onder zijn arm, snoepzakken voor ons.

Dan kijkt hij ineens serieus. "We hebben iets te vieren vandaag", kondigt hij aan. Iets te vieren? Wij weten van niets.

"Vandaag begin ik aan mijn tweede miljoen!", gaat hij verder.

"Je tweede miljoen!?" roepen wij verbaasd.

"Jazeker! De eerste is mislukt!

Gevolgd door een grote schaterende lach. Het weekend kan beginnen.

AFKLOPPEN

Afkloppen op hout, die alledaagse bezwering, is een van onze oudste cultuurhandelingen.

Terug naar de tijd van onze Germaanse voorouders, de Batavieren, met goden als Wodan en Freya en de heilige eik Yggdrasil. Hout was heilig voor de oude Germanen. In hout huisden geesten, feeën en dryaden. Kloppen op hout was het aanroepen van goede geesten voor geluk, of het bezweren van kwade, bemoeizuchtige geesten.

Afkloppen op hout kreeg met de eeuwen ook een formelere versie. Ook rechters, voorzitters en veilingmeesters kloppen af op hout: hun houten hamerslag ter beklinking van een beslissing. Een bezwerende echo uit een ver verleden.

ITALIAAN OP IJSLAND

Anno Domini 1477. IJsland. Op herenboerderij Ingjaldshóll brengt een Italiaanse reiziger een bitterkoude winter door.

Onder Italiaanse cartografen doet al jaren het gerucht de ronde dat in een donker verleden een westelijke zeeroute ontdekt zou zijn door een IJslandse ontdekkingsreiziger.

De Italiaan is naar IJsland gekomen om in vergetelheid geraakte zeekaarten te raadplegen, geassisteerd door een IJslandse geestelijke.

De Italiaanse reiziger ziet de geruchten gestaafd. Verbluffende bevindingen. Zeevaarder *Leifr Eiriksson* vond al eeuwen eerder een westwaartse zeeweg naar nieuw land. Hij doopte het Vinland.

Vijftien jaar later licht de Italiaanse reiziger, *Christopher Columbus*, het anker voor zijn eigen ontdekkingsreis westwaarts.

HEERROOM

Elke zondagavond hetzelfde. Hij smeekte zijn ouders om hem niet terug te sturen naar het seminarie. Hij was ten einde raad, huilde wanhopig.

Hij zei dat het *niet goed* was op seminarie. Meer wilde hij er niet over kwijt. Zijn ambitieuze Brabantse ouders vroegen niet verder. Diep in hun hart wisten ze het wel, maar hun dubbelmoraal en zelfbedrog waren diepgeworteld. Onverbiddelijk stuurden ze hem 's zondagsavonds terug. Stilletjes huilden zijn jongste zusje, mijn tante, met hem mee.

In zijn tweede jaar hielden zijn smeekbeden op en kwam hij nauwelijks nog terug naar huis. Zijn plotselinge dood leek een ongeluk.

ULTIEME ALLOCHTONEN

Jean-Baptiste Bernadotte, een voormalig generaal van Napoleon, werd in 1818 gekroond tot koning Carl XIV Johan van Zweden. Jean-Baptiste werd daarmee de aartsvader van het huidige Zweedse koningshuis Bernadotte.

Jean-Baptiste trouwde zijn landgenote Désirée Clary en hun zoon, koning Oscar I, trouwde de Duitse prinses Josephine. Zo ging het door. De Zweedse koningen importeerden echtgenotes uit den verre, bij voorkeur uit Duitsland.

Zo ontstond een vreemde situatie: het Zweedse koningshuis (de huidige koning Karl XVI Gustaf en kroonprinses Viktoria inclus), dat verzamelpunt voor Zweedse chauvinisten en nationalisten, heeft geen druppel Zweeds bloed in de aderen. Zij zijn de ultieme allochtonen.

KORTSTE OORLOG

Sommige oorlogen in de geschiedenis duurden onwaarschijnlijk lang. De dertigjarige broederoorlog tussen Europese protestanten en katholieken bijvoorbeeld en de tachtigjarige bevrijdingsoorlog van Nederland tegen Spanje. Engeland en Frankrijk voerden zelfs honderd jaar lang oorlog omwille van een betwiste Franse troonopvolging.

En dan is er die officieel kortste oorlog in de wereldgeschiedenis: de oorlog tussen Engeland en het Afrikaanse sultanaat Zanzibar op 27 augustus 1896. Er vielen 500 doden aan Afrikaanse zijde. Eén Britse matroos raakte gewond.

De hele oorlog, van oorlogsverklaring, het bombardement van het koninklijk paleis door Britse schepen tot de gehaaste capitulatie, duurde alles bij elkaar achten-dertig minuten.